

Martin Heidegger

»METAFIZIKA« IN IZVOR UMETNIŠKEGA DELA *

Vprašanje po izvoru umetniškega dela ne cilja na brezčasno veljavno zakoličenje bistva umetniškega dela, ki bi obenem lahko služilo še kot vodilo za historično retrogradno pojasnitev zgodovine umetnosti. Vprašanje je v najnotrajnejšem sovisju z nalogo prevladanja estetike, in to obenem pomeni tudi z nekim določenim dojemanjem bivajočega kot predmetno predstavljivega. Do premaganja [Überwindung] estetike pa pride po nujnosti, iz zgodovinskega spoprijema z metafiziko kot tako. Ta vsebuje temeljno držo [Grundstellung] Zahoda do bivajočega in s tem tudi temelj dosedanjega bistva zahodne umetnosti in njenih del. Prevladanje metafizike pomeni sprostitve prednosti vprašanja resnice biti pred vsako »idealno«, »kavzalno«, »transcendentalno« ter »dialektično« pojasnitvijo bivajočega. Prevladanje metafizike pa ni nikakršno odrinjenje dosedanje filozofije, temveč je vskok [Einsprung] v njeno prvo začetje, ne da ga bi hoteli obnoviti, saj ostaja

327

* Prevedeno iz: Martin Heidegger, Beiträge, 277. §: *Die »Metaphysik« und der Ursprung des Kunstwerks*, HGA, 65. zv., izd.: Friedrich-Wilhelm von Herrmann, prva izdaja iz 1989. leta, druga, pregledana izdaja iz 1994. leta, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, str. 503–506; (<http://www.Klostermann.de>).

historično nedejansko in zgodovinsko nemogoče.¹ Kljub temu premišljanje prvega začetja vodi (iz nujanja [Ernötigung] priprav za drugo začetje) k *odlikovanju* začetnega (grškega) mišljenja, kar spodbuja nesporazum, da s tem povratkom stremimo po neke vrste »klasicizmu« v filozofiji. Dejansko pa se s »ponavljajočim« vpraševanjem, kar pomeni, da vpraševanje začenja izvirneje, odpira samotna dalja prvega začetja do vsega, kar mu zgodovinsko sledi. Konec koncev je drugo začetje do prvega v nujnem in notranjem, vendar skritem odnosu, ki obenem vključuje še popolno poslovljenost [Abgeschiedenheit] obeh od njunega izvirnega značaja.* Iz tega izhaja, da se ravno tam, kjer pripravljajoče mišljenje najhitreje prispe v okrožje izvora drugega začetja, zdi, da smo prvo začetje zgolj obnovili, drugo pa je le historično izboljšana razlaga prvega.

Kar velja za »metafiziko« sploh, zadeva potemtakem tudi premislek »izvora umetniškega dela«, ki pripravlja zgodovinsko prehodno odločitev. Tudi tu lahko, za ponazoritev, najprej izberemo zgodnjost prvega začetja, vendar je obenem treba vedeti, da bistvenega grške umetnosti nikoli ne moremo zadeti s tem, kar smo razvili kot bistveno védenje o »tej« umetnosti.

328

Tu gre povsod za to, da mislimo zgodovinsko, t.j., da *smo* zgodovinsko, namesto da historično računamo. Vprašanje »klasicizma« in prevladanja »klasicističnega« napačnega tolmačenja in ponižanja »klasičnega«, prav tako pa tudi označevanje zgodovine kot »klasične« ni nikakršno vprašanje drže [Stellung] do umetnosti, temveč odločitev za ali proti zgodovini.

Dobe, ki prek historizma spoznavajo mnogo, skorajda vse, ne bodo razumele, da je trenutek zgodovine *brez umetnosti* [der kunst-losen Geschichte] lahko bolj zgodovinski in ustvarjalen kot časi razširjenega kulturnega pogona. Brez-umetniškost, *Kunst-losigkeit*, tu ne izhaja iz nezmožnosti in propada, temveč iz moči védenja o bistvenih odločitvah, zaradi katerih

¹ »Die Überwindung des Metaphysik ist jedoch kein Abstoßen der bisherigen Philosophie, sondern der Einsprung in ihren ersten Anfang, ohne diesen erneuern zu wollen, was historisch unwirklich und geschichtlich unmöglich bleibt.«

* V izvirniku: »Vollends steht der andere Anfang zum ersten zwar in einem notwendigen und inneren, aber verborgenen Bezug, der zugleich die völlige Abgeschiedenheit beider gemäß ihrem Ursprung einschließt.«

moramo prehoditi vse to, kar se je dozdej, in to dovolj poredko, dogajalo kot umetnost. V obzorju tega védenja je umetnost izgubila odnos do kulture; tu se razodeva zgolj kot eno dogodje *BTM* [Seyn].² *Brez-umetniškost, Kunstlosigkeit*, temelji v védenju, da izvajanje bolj dovršenih sposobnosti zaradi najpopolnejšega obvladovanja pravil, tudi po dosedanjih najvišjih merilih in vzorih, nikoli ne more biti »umetnost«; da načrtno uravnavanje izgotavljanja, kar odgovarja dosedanjim »umetninam« in njihovim »namenom«, lahko privede do obsežnih rezultatov, ne da bi izvorno nujnost bistva umetnosti, resnico *BTM*, kadarkoli privedli do odločitve, ki se vsiljuje iz nuje; da se je pogon [Betrieb] »umetnosti« kot pogonsko sredstvo že postavil zunaj bistva umetnosti in zato ostaja preveč slep in preveč slaboten, da bi brez-umetniškost izkusil, in četudi le zato, da bi pustil, naj »obvelja« v svoji zgodovino-pripravljaljoči in *BTM* prisojeni moči.³ Brezumetniškost temelji v védenju, da potrjevanje in strinjanje tistih, ki to »umetnost« uživajo in doživljajo, sploh ne more odločati o tem, ali predmet ugodja sploh izvira iz bistvenega okrožja umetnosti ali pa je navidezna tvorba historične spretnosti, ki jo nosijo vladujoča [herrschende] zakoličenja namena.

Védenje, prek katerega brez-umetniškost zgodovinsko že *je*, ne da bi bila javno znana in priznana znotraj stalno naraščajoče »umetniške dejavnosti«, »*Kunsttätigkeit*«, to védenje sámo spada v bistvo izvirne prilaščenosti, ki jo imenujemo biti-tu. Iz njene zakoreninjenosti se pripravlja izničenje prednosti bivajočega in s tem ne-običajnost in ne-naravnost nekega drugega začetja »umetnosti«: začetek skrite zgodovine zamolčevanja brezdanjega odgovarjanja bogov in ljudi.

Prevedel Aleš Košar

² S tradicionalno nemško besedo *Seyn* Heidegger nakazuje svojo izvenmetafizično rabo, označujemo z MALIMI TISKANIMI ČRKAMI. Prim. *Phänomena* 21–22, str. 320.

³ »Die Kunstlosigkeit gründet in dem Wissen, daß die Ausübung vollendeter Fähigkeiten aus der vollständigsten Beherrschung der Regeln sogar nach den höchsten bisherigen Maßstäben und Vorbildern niemals »Kunst« sein kann; daß die planmäßige Einrichtung einer Anfertigung von solchem, was bisherigen »Kunstwerken« in ihren »Zwecken« entspricht, zu umfangreichen Ergebnissen gelangen kann, ohne daß jemals eine ursprüngliche Notwendigkeit des Wesens der Kunst, die Wahrheit des Seyns zur Entscheidung zu bringen, aus einer Not sich aufzwingt; daß ein Betrieb mit »der Kunst« als Betriebsmittel sich schon außerhalb des Wesens der Kunst gestellt hat und daher gerade zu blind und zu schwach bleibt, die Kunstlosigkeit in ihrer Geschichte-vorbereitenden und dem Seyn zugewiesenen Macht zu erfahren oder auch nur »gelten« zu lassen.«